

11.SINIF COĞRAFYA DERS NOTLARI

ADI SIYADI:

DOĞAL KAYNAKLAR VE EKONOMİ

Ekonomik faaliyet türleri; üretim, dağıtım ve tüketim olmak üzere üçe ayrılır.

Mal ve hizmetlerin sağlanmasına **üretim**, mal ve hizmetlerin tüketiciye ulaştırılmasına **dağıtım**, mal ve hizmetlerin kullanılmasına **tüketim** denir.

Ekonomik faaliyetler hiç bir zaman tek başına ele alınamaz. Örneğin, üretim için tüketim, tüketim için üretim gereklidir. Üretim ile tüketim arasındaki köprüyü de dağıtım kurar.

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

Ham madde kaynaklarına yakınlık, su kaynaklarına yakınlık, iklim koşulları ve yer şekilleri gibi faktörler doğal faktörlerdir.

Ham maddenin bozulabilir olduğu yerlerde, üretim tesisleri genellikle ham madde kaynağına yakın veya kolay ulaşılabilecek bir yere kurulur. Örneğin konserve tesisleri sebze ve meyve yetiştirilen bölgelere kurulur. Unlu gıda sanayi İç Anadolu'da, Dokuma sanayi Adana, İzmir, Denizli çevresinde, Zeytinyağı Sanayi Ege kıyılarında gelişmiştir.

Bazı ham maddelerin işlenmesi sırasında büyük oranda **SU'**ya ihtiyaç vardır. Bundan dolayı suya ihtiyaç duyulan kâğıt ve demir - çelik fabrikaları ile nükleer ve termik santrallerin seçiminde su kaynaklarının yakını tercih edilir.

İklim, bazı sanayi kollarının yer seçiminde dolaylı etkiye sahiptir. Ham madde olarak tarımsal ürünlerin kullanıldığı tesisler, iklim koşulları tarımsal ürünleri etkilediğinden, dolaylı olarak etkilenmiş olur. Bazı tesisler üzerinde ise doğrudan etkiye sahiptir. Örneğin, soğuk iklim bölgelerinde tesislerin ısıtılması ek bir masraf getirdiğinden ve ulaşım koşullarının güçlüğünden sanayi tesislerinin sayısı azdır. İklim koşulları çalışanlar üzerinde de etkilidir. Şiddetli sıcaklar ve soğuklar çalışma verimini düşürür.

Yer şekilleri, kara yolu ve demir yolu ulaşımını etkilediği için dolaylı olarak üretim, dağıtım ve tüketimi de etkilemektedir. Ham maddenin gerek işleneceği tesise gerekse üretilen ürünlerin tüketiciye sunulabilmesi ulaşım ile bağlantılıdır. Bu nedenle, yer şekillerinin engesiz olduğu bölgeler sanayi tesislerinin kurulmasına elverişlidir. Ulaşım kolaylığına bağlı olarak tesislerin çoğu belli bölgelerde ve kıyı kesimlerde toplanmıştır. Örneğin, ülkemizde, sanayi tesisleri, genelde önemli ulaşım yolları kenarlarında ve limanlara yakın yerlere kurulmuştur. İstanbul, İzmir, Mersin, Adana gibi

merkezlerin çok gelişmesi ulaşım ile çok yakından ilişkilidir. Ulaşım ucuzdan pahalıya doğru denizyolu, demiryolu, karayolu ve havayolu şeklinde sıralanır.

Teknik ve coğrafyanın birbirine yaptığı etkiyi konu alan bilim dalına **teknocoğrafya** denir. Teknocoğrafya, üretim tesislerinin çevre koşullarına uygun olarak yapılması için gerekli araştırmaları yapar ve yatırımcıları bu konularda bilgilendirir.

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN BEŞERİ FAKTÖRLER

Üretim üzerinde etkili olan beşerî faktörler: Sermaye, İş gücü, Teknolojik gelişmeler, Tarım, Sanayi

Dağıtım üzerinde etkili olan beşerî faktörler: Ulaşım yolları, İletişim teknolojileri, Modern pazarlama teknikleri, Sermaye birikimi

Dağıtım üzerinde etkili olan beşerî faktörler: Temel ihtiyaçlar, Tanıtım, reklam, Kitle iletişim araçları, Moda, Gelir düzeyi

Yeryüzünün farklı bölgelerindeki ekonomik faaliyetler üretim, dağıtım ve tüketim bakımından etkileşime neden olmuştur. Örneğin, tarımsal faaliyetlerle elde edilen pamuk, dokuma fabrikalarında işlenip kumaş olduktan sonra ulaşım araçları vasıtasıyla konfeksiyon atölyelerine ulaştırılır. Buralarda elbise olduktan sonra tekrar ulaşım araçlarının vasıtasıyla tüketicilere ulaştırılır. Bunun sonucunda farklı sektörlerin arasında karşılıklı etkileşim gerçekleşir.

Sivas ve Malatya çevresinden çıkartılan demir Karabük ve Ereğli'ye getirilir. Burada işlenir. (Kömürün enerji kaynağı olarak kullanılması dolayısıyla)

Tarım ve hayvan ürünlerine olan tüketim talebi azalırca üretim de azalmaktadır. Örneğin, ülkemizde kuş gribi vakaları nedeniyle tavuk tüketimi azalmış, bu da tavuk üretimini durma noktasına getirmiştir.

Bir ürünün tüketim alanının genişlemesi üretimini artırır. Örneğin, buğdaydan ekmek, pasta, makarna, bulgur gibi yiyecek maddeleri üretilir. Buğdayın tüketim alanının genişlemesi ve uzun süre saklanabilmesi, ürünün Dünya çapında çokça üretilmesine neden olmuştur.

Tüketimin fazla olmasına bir diğer örnek kahvedir. Kahveye olan talebin artması onun ana vatanı dışında öncelikle Yemen, Hindistan sonrasında Kolombiya, Meksika, Ekvador ve diğer Orta Amerika ülkelerinde yetiştirilmesine neden olmuştur. Bugün en çok kahve üreten ülke Brezilya'dır.

Çayın anavatanı uzak doğu Asya'dır. Tüketimi artınca ülkemizde Rize çevresinde yetiştirilmeye başlanmıştır.

11.SINIF COĞRAFYA DERS NOTLARI

DOĞAL KAYNAK

Doğada kendiliğinden oluşmuş, meydana gelme aşamalarında insanın herhangi bir rolünün olmadığı kaynaklara doğal kaynak denir.

Tükenmeyen (Yenilenebilir) Doğal kaynaklar: Güneş, Rüzgâr, Su, Dalga

Belirli koşullarda Kendini Yenileyebilen: Orman, Hava, Toprak, Jeotermal, Hayvanlar

Tükenebilen (Yenilenemeyen) Doğal Kaynaklar: Petrol, Madenler, Kömür, Doğalgaz

* Taşlardan ilkçağlardan beri yararlanılmaktadır. Günümüzde süs eşyası ve inşaatlarda kullanılır.

* Rüzgâr eskiden yel değirmenleri yelkenli gemilerde kullanılmış olup bugün enerji elde etmede kullanılır.

* Kömür Sanayi inkılabını başlatan madendir. Buharlı makineler bu sayede icat edilmiştir. Demirle beraber kullanılmış ve Avrupa'nın yapısını değiştirmiştir.

* Su eskiden değirmenlerde kullanılırdı. Günümüzde ise HES Hidroelektrik santralleri ve barajlarda enerji üretmede kullanılır.

* Petrol ise keşfedildiği günden bu yana dünyadaki dengeleri alt üst etmiştir. Bugün hala en önemli enerji görünümündedir.

Doğal Kaynaklar – Ekonomi

Bazı Ülkeler doğal kaynak bakımından zengin oldukları için bunları ihraç ederek ekonomilerini ayakta tutarlar. Rusya, G. Afrika, Katar, Bahreyn, Kuveyt...

Zengin doğal kaynaklara sahip bazı ülkeler teknik bilgi ve sermaye bakımından yetersiz oldukları için yeterince gelişmemişlerdir. Türkmenistan, Venezuela, Irak, İran, Cezayir, Nijerya

Doğal kaynaklar yönünden fakir, ancak sermaye iş gücü ve teknoloji açısından zengin olan ülkeler dışarıdan ham madde alıp bu açıklarını kapatmaktadır. Örneğin, Japonya, İsviçre, Güney Kore, Singapur

Geri kalmış ve doğal kaynaklar yönünden fakir olan ülkeler zaten yetersiz olan kaynaklarından teknik ve sermaye eksikliği yüzünden yeterince yararlanamamaktadır. Bu ülkelere Moğolistan örnek olarak

Ülkemizdeki en önemli doğal kaynaklar Bor, Mermer, Krom'dur. İklimi ve yer şekilleri çeşitlilik gösterdiğinden tarım ürünleri de fazladır. Bazı tarım ürünlerinin ekonomik değeri oldukça yüksektir.

Türkiye dağlık bir ülke olduğu için yer şekilleri hidroelektrik enerjisine, ılıman kuşakta olduğundan Güneş enerjisine, fay hatları yaygın olduğundan jeotermal enerjiyi uygundur.